

Ira Jänis-Isokangas

KOHTALONA GULAG

*Suomalaiset 1930-luvun
Neuvostoliitossa*

GauDeamus

Copyright © 2025 Tekijä & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kannen suunnittelu: Maria Manner
Etukannen kuva: KA, EK–VALPO:n valokuvakokoelma
Ueb:1, 139/3 Valokuvat, 2375

KL: 92.7, 97.14 • UDK: 948.0, 940

ISBN 978-952-345-322-7

Painopaikka: Meedia Zone OÜ, Viro 2025

Sisällys

Johdanto 9

Ensikosketus Neuvostoliittoon 25

Työ ja pakkotyö Stalinin ensimmäisessä viisivuotis-
suunnitelmassa 28

Lupaus paremmasta tulevaisuudesta Neuvostoliitossa 34
Laiton rajanylitys 40

SKP:n ja neuvostoviranomaisten roolit 47

Kenen vastuulla laittomat rajanylittäjät olivat? 52

Mitä tehdä luvatta maahan saapuneille SKP:n jäsenille? 56

Pakkotyö metsä- ja rakennustyömailla 63

Metsätyömaat gulag-järjestelmän runkona 65

Työolot metsätyöpunkteilla 68

SKP ja poliittinen valistustyö 72

Politrukit Karjalan ja Leningradin alueen metsätyömailla 79

Kirjeitä Svirstroilta 90

Poliittisen valistustyön haasteet 102

Vastuut ja valtasuhteet alue- ja paikallistasolla 104

Osaksi neuvostoyhteiskuntaa? 119

Yhteydenotot Suomen viranomaisiin 125
Rokuloitsijoiden ja muiden epäluotettavien ihmisten
rangaistukset 132

Vankiloista ja työmailta Sarovin karanteenileirille 138

Sarovin erityinen karanteenileiri laittomille rajanylittäjille 139

Siirrot Sarovin leirille 142

Miksi siirrettiin? 145

Leirielämää 151

Neuvostovalta Sarovilla 161

Karkotus ”siirtoleiriltä” 166

Karkotus Uralin ”vapaille työmaille” 173

Gulag-järjestelmä Uralilla 174

”Vapaat työmaat” ja työasutuskeskukset 177

Gulag-järjestelmän huokoiset rajat 184

Pyrkimykset Suomeen palaamiseksi 193

Arjen vastarinta 197

”Raskaitten koneiden rakennuksen tehtaan” orjat 204

Karkotettujen kansalaisoikeudet 211

Takaisin Suomeen? 215

Suuri terrori 225

Epäluuloinen neuvostovalta 227

NKVD:n operaatiot 235

NKVD:n käsky 00693 240

Pidätyksestä tuomioon 249

Karlagin ojennustyöleiri	254
Siirto Kazakstaniin	255
Leirihallinto ja alaleirit	259
Työ Karlagissa	262
Vankiryhmät ja niiden suhteet	264
Selviytymiskeinot	267
Ojennustyöleirin huokoiset rajat	272
Gulag-järjestelmän taloudellinen ja ideologinen puoli	276

Suuren terrorin pienet uhrit	281
Eroon vanhemmista	282
Arhangelskojen lastenkodin suomalaislapset	286
Lastenkodin arki	289
Lastenkodin kasvatustyö	298
Neuvostomaalle hyödyksi	303

Lopuksi	309
---------	-----

Liite: Lyhenteet	321
Viitteet	324
Lähteet	359
Kuvalähteet	377
Kiitokset	379

Kartat

Kartta 1. Neuvosto-Karjalan ja Leningradin alue 62

Kartta 2. Sarovin karanteenileiriltä Uralin uusille työmaille 174

Kartta 3. Uralin alue ja Kazakstan 257